

foto: Barbora Milatová

ROZHOVOR S CHOITRESHEM KUMAREM GANGULYEM

Musel jsem se naučit být Indem

S indickým aktivistou, kterému nikdo neřekne jinak než Bablu (* 1956), jsme se setkali na půdě brněnského Nesehnutí. Vyprávěl zde o projektech neziskového sdružení Timbaktu Collective, jež založil spolu se svou ženou Mary Vattamattam v roce 1991 v jihoindickém státě Ándhrapraděš. Do Čech a posléze na Moravu zavítal na seminář *Otevřený prostor: Peníze jinak*, který pořádal Trast pro ekonomiku a společnost ve spolupráci s Ekumenickou akademií Praha a Glopolisem.

Vousatý muž s pronikavým pohledem příliš nenaplňoval klisé o přemoudrém a vyklidněném sádhovi z Východu. Spíše než jako éterický mentor se ukázal jako vtipný společník otevřený k diskusi. A v restauraci, kam jsme poté usedli k rozhovoru, si dal navzdory očekávání řízek a k becherovce si s gusem zakouřil. S otázkami občas přispěchali i ti, kterým se po zajímavém semináři nechtělo domů. Vzniklo tak poněkud kolektivnější dílo než obvykle. Ale pro rozhovor s člověkem, který dlouhá léta pěstuje družstevní ideu, je to vlastně ta nejpřirozenější forma.

Co vás, rodilého Mumbajčana, přimělo odstěhovat se na venkov?

Ovlivnilo mě několik faktorů. Předně, otec se angažoval v Quit India Movement, které ve 40. letech chtělo vyhnat Brity. Seděl kvůli tomu i ve vězení. Jeho matka, moje babička, pocházela z dnešního Bangladéše. Učila revolucionáře šerm a další bojová umění. Myslím, že všechny tyto rodinné příběhy

ze mě určitým způsobem udělaly nacionalistu. Měl jsem silný pocit, že musím něco udělat pro svou zemi. Na druhou stranu jsem patřil k velmi malé části generace pozdních šedesátých let, která byla „zanglizovaná“ — studovali jsme anglické školy, poslouchali Beatles a Doors, kouřili trávu. Tu dobu prokvasila neuvěřitelná míra rebelie.

Dalším určujícím obdobím byla polovina sedmdesátých let, kdy v Indii vyhlásili výjimečný stav a stal se z ní prakticky policejní stát. V té době působil socialista Jayprakash Narayan, který apeloval na mladé lidi na univerzitách: nechte toho, odstěhujte se do vesnic a začněte pracovat s tamními lidmi.

Takže jste se odstěhoval na venkov?

Až později. V roce 1978 jsem chtěl studovat na Institutu managementu v Běngalúru, který patřil k nejprestižnějším v Indii. Prakticky celá rodina se v obchodu angažovala, takže jsem chtěl jít stejnou cestou. Ale nepustili mě k přijímačkám. Měl jsem totiž odlišný certifikát ze střední školy, která byla pod patronací anglického Cambridge, a z vysoké v Mumbaí, která byla indická. Rozhodl jsem se, že už s tím nechci mít nic společného. Mezitím se stal velkým tématem život v komunitách. Četli jsme o izraelských kibucech i amerických hippie komunitách. Když jsem se dozvěděl o skupině lidí, která takto žije ve státě

to normální, že jsou prostě chudí a bohatí. Přemýšlet o chudobě pro nás vůbec nebylo na pořadu dne. O chudobě se nemluvílo ani u nás doma. Opravdovou chudobu jsem viděl, až když jsem přišel na venkov.

Jak jste se s venkovským prostředím srovnal?

Když jsme přišli, mysleli jsme si, že jsme něco víc. Máme přece vědecké vzdělání. Byl jsem anglicky mluvící student oblečený v džínách. Měl jsem všechno, co na Gándhím nenajdete (*smích*).

Na zdejší lidi jsem se díval spatra, že jsou to chudí ignoranti, kteří neví vůbec nic. A my je musíme trochu pozvednout, rozvinout, učít je. Říkali jsme si, že když

a jemu podobní. Právě skrze divadlo jsem začal Indii a zvláště jejímu venkovu lépe rozumět. Dostal jsem se blíž k tradicím, umění, lidovým prvkům; začal jsem se víc zajímat o historii. Musel jsem se „přeučit“, co to znamená být Indem.

To mě přivedlo k pochybnostem o marxistickém pojetí výroby. Věděl jsem, že je něco špatně. Marxe jsem stále respektoval jako jednoho z vůdčích ekonomů vůbec. Myslím si doteď, že situaci v Evropě docela rozuměl. Ale neměl pražádné ponětí o Asii.

Jak z těchto pochybností vzešel Timbaktu Collective?

Zažíval jsem čím dál větší deziluzi z toho, co děláme, ačkoli spousta převážně politické práce byla smysluplná. Kupříkladu jsem byl jedním ze zakladatelů ándhrapradéšské Odborové federace zemědělských dělníků. S ní jsme v roce 1985 navrhli první verzi zemědělského zákona. Tehdy jsme bojovali za minimální mzdy a za převedení deseti tisíc akrů bezzemkům. Nedá se tedy říct, že by to celé bylo k ničemu, ale z mého pohledu nevzniklo nic konstruktivního.

Mnozí z nás o tom na konci osmdesátých let diskutovali a mně se tehdy dostala do rukou krásná kniha *The One-Straw Revolution* od japonského botanika a zemědělce Masanobu Fukuoky (česky vyšla pod názvem *Revoluce jedné slámký — pozn. red.*). Stala se pro mě obrovskou inspirací, díky ní jsem se vrátil ke Gándhího knihám a náhle mi začaly dávat smysl. Zásadní věc, která mi z četby vyplynula, bylo, že nastal čas pustit se do konstruktivní práce. Tak vznikl Timbaktu Collective. Pojďme do toho a ukažme ostatním, co se dá taky dělat.

Zkuste čtenářům z druhého konce světa aspoň trochu přiblížit myšlenkové podhoubí, z něhož Timbaktu Collective vychází.

Zkusím to příběhem o čmeláčici; jistě víte, že její způsob letu je neobvyklý. Jednou odpoledne čmeláčice vletěla do místnosti, kde seděla skupina leteckých inženýrů a bavili se o aeronautice — jediném, co znali. Hned si všimli, jak zvláštěně lítá. Řekli jí: „Madam, mohli bychom vás chvilku zkoumat?“ Po krátkém přemlouvání čmeláčice svolila. Začali ji měřit délku sosačky, obvod pasu, vážili ji... Všechno naklepali do

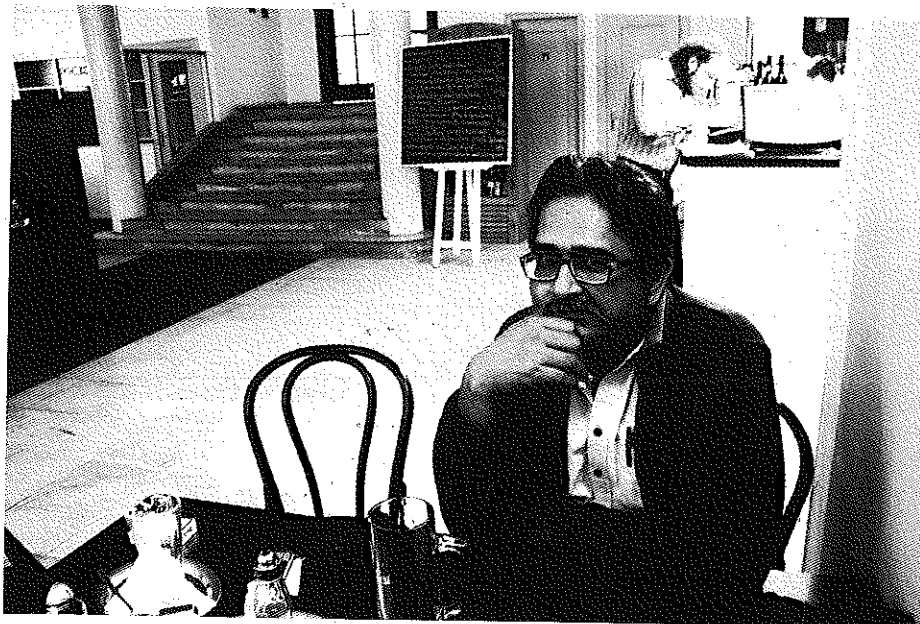

foto: Barbora Milatová

Ándhrapradéš, řekl jsem si: proč ne? Jednoho dne jsem se sebral a jel se podívat, co tam vlastně dělají. A už nikdy jsem se nevrátil.

Jak na vás venkov zapůsobil?

Byl to pro mě pořádný kulturní šok. Skoro jako kdybyste vyrazili do indické vesnice vy. Opravdu. My studenti prestižních škol v Mumbaí jsme se o chudobě neučili nic, učili jsme se o záležitostech bohatých. Věděli jsme víc o evropské historii než o indické.

Ale musel jste přece vidět chudobu na ulicích.

Ve skutečnosti ji nevidíte nebo vidět nechcete, zvláště když jako já díky svému původu a elitnímu vzdělání žijete ve skleňku. A když i něco uvidíte, říkáte si, že je

to zvládne Amerika, zvládneme to taky. V té době jsem byl arogantní chlapík ze vzdělané třídy, patřil jsem k nejbohatším. Byl jsem bráhman. Myslel jsem si, že jsem tím logicky nadřazený ostatním. Pak se ze mě stal marxista. A tento způsob myšlení vás učiní ještě arogantnějším, protože díky němu můžete vysvětlit úplně cokoli na světě.

Jako marxista jsem si myslel, že musím vesničany někam vést. Proto jsem odjel do kmenové vesnice a začal žít se zdejšími lidmi. Zůstal jsem téměř dva roky. Jedna stará žena mě „adoptovala“. Od ní jsem se naučil nejvíc. Byla velmi zkušená a moudrá.

Co vás z marxismu vyléčilo?

Možná nejvíc to, že jsem začal dělat divadlo. Inspiroval mě Polák Jerzy Grotowsky

počítače a pustili se do diskuse. Nervózní čmeláčice už chtěla odletět domů, ale znovu ji přesvědčili a pokračovali v měření. Najednou byl večer. To už si konečně dupla: „Ted' už opravdu musím domů, ale aspoň mi řekněte, co jste zjistili.“ „Tomu byste nerozuměla.“ „Tak mi to vysvětlete.“ „Jednoduše, vy prostě nedokážete létat.“ „Jak to, prosím vás, můžete říct?“ „Vždyť jsme vám říkali, že to nepochopíte. Váš sosák je příliš dlouhý, křídla příliš krátká, jste příliš těžká. Není to možné.“ Čmeláčice se naštvála a chtěla odletět... a zjistila, že to nedokáže.

Domnívám se, že to je i příběh většiny kolonizovaných zemí a částečně možná i té vaší. Tento příběh vyjadřuje celý problém paradigmatu rozvoje, růstu a produktivity. Musíme růst a konkurovat Evropě! Většina naší práce v Timbaktu Collective spočívá v tom, že se ke světu z tohoto příběhu pokoušíme tvořit alternativu.

Co je jádrem vaší práce?

Timbaktu Collective je poměrně malá organizace. Působíme v jižní Indii ve velkém státě Ándhrapradesh. Pracujeme ve zhruba 140 vesnicích, kde žije asi 45 tisíc lidí. Naše organizace má 110 pracovníků na plný úvazek. Zabýváme se leccím: od zemědělství přes správu přírodních zdrojů, situaci žen a vzdělání dětí až po mladé lidi, dality (sociálně vyloučené) či postižené.

Okres Anantapur, kde tyto vesnice leží, je suchý a chudý. Přitom kdysi byla tato oblast bohatá. Bylo zde hlavní centrum království Vidžajanagar.

Co vedle sucha tuto oblast nejvíce trápí?

Tradiční způsoby obživy vymizely, ale ty moderní chybějí. Hodně to souvisí právě se suchem. V roce 1947, kdy se Indie stala nezávislou, byste zde našli lesy na jedenácti procentech území, dnes už jen na půl procentu. Kopce jsou holé a na devíti desetínách orné půdy se pěstuje podzemnice olejná. Přitom ale úroda závisí především na srážkách. Takže se sklízí jenom jednou ročně.

Co s tím děláte?

Původně jsem byl docela ovlivněný Marxem. Ale někdy koncem osmdesátých let jsme začali mít pochybnosti o celém marxistickém paradigmatu. Došlo nám, že má stejného otce jako paradigma liberální.

Rozdíl se dá popsat jako státní a soukromý kapitalismus. Obě představy vycházejí z premisy, že celá příroda a vesmír jsou tu pro člověka.

V návaznosti na to jsme se rozhodli, že začneme dělat ekologickou obnovu. Chtěli jsme toto území, které se pozvolna stávalo pouští, regenerovat a zahojit. Když jsme začínali, žilo tam asi 21 rostlinných druhů. Nyní už čtyři sta.

Jaký byl první krok k této proměně?

Všechno začalo kusem půdy, který jsme koupili v Timbaktu. Kopce okolo něj nicméně patří státu. Ovšem tehdy to byl les bez stromů. Začali jsme půdu chránit před požáry, přepásáním a kácením. Vytvořili jsme také různé zavlažovací systémy na zadržování dešťové vody. Některé z nich jsou staré i přes šest set let, jen byly zapomenuté a zarostlé. Takže jsme mnohdy nic až tak nového nevyvíjeli, prostě jsme jen obnovili to, co tu bylo dříve. Každá vesnice má 10–30 menších nádrží, nám se jich podařilo revitalizovat asi 250 a postavili jsme přes šedesát nových. Výsledky byly zřejmé. Studny se zaplnily vodou a například dva potoky, které byly dříve dočasné, teď tečou po celý rok. Takže tam opět žijí ryby.

Jak zalesňování probíhalo?

Sbírali jsme semena rostlin, které rostou v lesích okolo. Proč se zajímat o cizokrajné stromy, když máme velmi dobré indické druhy? Avšak indická vláda by místo nich raději vysázela třeba eukalypty. Ty přitom ze země vycucávají vodu a nic už pak kolem nich nevyroste. Nás Indy prostě vždycky zajímalo všechno, co je z ciziny. Namísto toho, abychom si vybírali z více než tří set plemen domácích zvířat, chtějí všichni krávy jersey nebo ayshire. Jako kdyby opravdu byly lepší.

Popravdě, až tolik stromů jsme nevysázeli. Stačilo jim uvolnit cestu a většinou přišly samy. Tam, kde je vysazujeme, dáváme více semen, než by bylo obvyklé. I když z deseti tisíc vzejde jen stovka, je to v pořádku, protože ty, co vyrostou, jsou velmi silné. Zato když přijde silný vítr na semenáčky ze školet, polámou se nebo se vyvrátí.

Co na tento experiment říkali místní?

Téměř jeden a půl roku chodil každý den

jeden člen Timbaktu Collective do vesnice na kraji a diskutoval s místními o tom, že když nebudou přepásat, budou mít časem větší užitek. Začali jsme se 125 akry, ke kterým se pomalu přidávaly další, jak se dařilo přesvědčit další vesnice. Nyní je to zhruba deset tisíc akrů.

Čím jste přesvědčili obyvatele dalších vesnic?

Když se ukázalo, že je naše práce úspěšná, začali jsme mluvit i s dalšími lidmi v okolí. Ve vesnicích jsme vždy usilovali o to, aby si místní lidé vytvořili vlastní organizace, protože jsme přesvědčeni, že vše se má dělat pokud možno na místě. U každého programu, který navrhujeme, proto nejdříve přesvědčujeme místní lidi, aby se tím zabývali. Ne my.

Postupně jsme začali spolupracovat s devíti vesnicemi. Ty se nyní starají o sedm tisíc akrů dřívější pustiny. Její území se místy opět mění v divočinu. V lese se teď pase 40 tisíc ovcí a asi šest tisíc kusů dobytka. Z této plochy se každoročně sklídí asi šest tisíc vozů sena a každá z přibližně šesti set rodin si vydělá osm tisíc rupií ročně tím, že sbírají lesní plodiny či se z lesa užívají jinak.

Lidé z těchto vesnic se postupně stali naším prvním družstvem a vytvořili lokální ekonomiku, která sice docela funguje, ale nijak nepřispívá k objemu indického HDP. Z oficiálního pohledu je celé území stále považováno za pustinu a vlastní jej vláda.

Jaký máte vztah s vládou? Podporuje vás, ignoruje nebo s ní bojujete?

Neděláme jim problémy a oni je většinou nedělají nám. Jistě, vlády vždycky dělají nějaké problémy. Spolupracovali jsme s nimi, ale je to těžké, protože včas nedávají peníze. Teď nám zrovna dluží asi deset milionů rupií. A další problém: na kopce, které jsme zalesnili, si vláda náhle vzpomněla a rozhodla se je prodat a postavit na nich větrné elektrárny. To je jeden z důvodů, proč moje žena Mary nemohla se mnou přijet do Brna.

Jaká je její role?

Mary spolupracuje hlavně se ženami. Zatímco většinu práce v lese dělají muži, na polích spíše ženy. V počátcích Timbaktu Mary chodila do vesnic a diskutovala s místními ženami o tom, jestli by chtěly založit

družstvo. Zнала je, protože jim dřív pomáhalo organizovat odbory a ty bojovaly za jejich práva. To bylo ještě pořád v marxistickém duchu — revoluce už se blíží!

Zeptala se jich, co je pro ně úplně nejdůležitější, co by chtěly dělat. A ony řekly: „Nemáme žádné peníze. Cokoliv si vyděláme, muži vezmou, začnou popíjet a my samy nemáme žádný zdroj příjmů. Když chceme být jen malý úvěr, musíme za místním lichvářem, protože žádná finanční instituce nám nepůjčí.“ Přemýšlely, co s tím, a rozhodly se, že budou každá šetřit deset rupií měsíčně. I to pro ně tenkrát bylo docela dost peněz. A z deseti rupií za měsíc se postupně rozvinula docela velká organizace.

Jak se situace těchto úvěrních družstev vyvinula?

Značně pomohl výborný družstevní zákon, schválený vládou Ándhrapraděše v roce 1995. Je velmi radikální a dává producentům právo založit jakékoli družstvo bez zásahů vlády. Je tam zároveň i určitý systém brzd a vyvažování, takže investovat mohou například jen členové. V roce 1998 jsme tak založili první úvěrní družstvo žen, pak druhé a třetí, a v roce 2003 se všechna tři spojila ve federaci. Organizace nyní sdružuje asi třináct tisíc žen, které mají přes 50 milionů rupií. To už je docela velká ekonomická síla. Mnohé z nich vstoupily do místních samospráv. Vedle úvěrního bankovníctví dělají i právní poradenství. Peníze ze zisků pak dávají do určitých fondů, například pro vzdělávání dívek. Družstva jsou finančně soběstačná, platí mzdy svým zaměstnankyním a pomáhají iniciovat projekty na zpracování místních potravin, obchody či restaurace.

Timbaktu Collective přitom v těchto družstvech nezastává prakticky žádnou formální roli. Nejsme členy ani členy představenstva. Po právní stránce nás můžou kdykoli odkopnout. Ale z obou stran panuje dobrá vůle, takže když potřebují naši pomoc, řeknou nám.

Vymysleli jste si tento model sami, nebo jste se nechali inspirovat?

Základ jsme znali odjinud, ale část pravidel jsme si museli vymyslet sami. Takových družstev je v Indii jen malinko a náš projekt je teprve druhý úspěšný. Na

rozdíl od systémů mikrokreditů prakticky nebereme na úvěry peníze zvenku. Jedinou výjimku tvořily dva granty, které se nám podařilo sehnat poté, co už družstva fungovala. Naše společné téma je využití místních zdrojů, a ty by zároveň i měly na místě zůstat.

Přemýšleli jste o vytvoření alternativní měny?

Sním o tom. Ale pořád to není aktuální téma, protože pro místní měnu potřebujete hodně lidí, kteří se pohybují v sektoru služeb, a zároveň musí být i velká produkce. Myslím však, že časem k tomu dojde. Když totiž o něčem hodně sníte, může se to docela dobře splnit.

Jak velká část populace je členy družstev?

Zdáleka ne všichni. Zatím je to jen třináct tisíc žen, řekněme rodin, v oblasti, kde žije nejméně 35 tisíc rodin. Zároveň ale diskutujeme o tom, jestli vůbec další lidi oslovit. Věříme totiž spíše v malé decentralizované systémy. Místo růstu těch dosavadních bychom raději viděli více malých družstev.

Chtějí ostatní rodiny vůbec být členy úvěrních družstev?

No právě, často zatím ani ne. Fungují tam totiž i jiné mikrofinanční instituce a nevládky, které vytvořila vláda státu Ándhrapraděš a jež financuje půjčkami Světová banka. Naše výhody jsou ale zřetelnější pro čím dál více lidí.

Jak jste si před dvaceti lety představoval, že bude Timbaktu vypadat?

Žádnou vizi jsem neměl. Prostě se to tak nějak stalo. Jenom teď, když o tom zpětně přemýšlíme, vidíme určité vzorce. Ale tehdy jsme vůbec netušili, kam to celé půjde. Neměli jsme konkrétní cíl, jen představu, jak by společnost mohla vypadat. A na tom jsme pracovali. Zdáleka to ještě není perfektní, ale myslím si, že se tím směrem posunujeme. Uvidíme, co zvládneme, to uděláme. Rozhodně se ale nechci kvůli své vizi nechat zabít jako Gándhí.

Takže nemáte konkrétní plány, jak dál pokračovat?

Pro mě je jen zásadní, abychom zůstali nezávislí, jak jen to půjde. To je vše, co vím. A každý den se toho snažím dosáhnout.

Každý, kdo přijde s nějakým detailním plánem, je první, který si zaslouží sejmout. Spíše si myslím, že je potřeba měnit věci krůček za krůčkem a pravá cesta se vždy ukáže až časem.

Co vás zklamalo?

Zklamání a selhání se objeví vždycky. Ale přese všechno si říkám, že to, co jsme začali dělat, bylo docela unikátní. Vždyť Timbaktu se v Indii stalo pojmem. Za což ovšem až tak rád nejsem. Přichází k nám totiž množství návštěvníků z celého světa a my se musíme vztít do určité role. Já chci ovšem zůstat sám sebou; pořád jsem spíš rebel. Proto jsem se nikdy nepřipojil k lidem, jako je Vandana Shiva. Patří mezi mé přátele, čas od času s nimi pracuji, ale držím se od tohoto světa dál. Třeba Vandana Shiva byla jednou z prvních, která nás přijela podpořit. A právě lidé jako ona nám dodávali odvahu začít.

Nechci být celebrita. Když se jí stanete, ztratíte volnost. Hlavní důvod, proč to všechno dělám, je, že chci být svobodný. A chci, aby byli svobodní i lidé, s nimiž pracuji. Svoboda je pro mě centrálním tématem mé práce. Nechci, aby se tato představa rozměnila do jakéhokoli -ismu.

Přemýšlel jste o tom, v čem spočívá váš úspěch?

Nevím. Snad je to tím, že s Mary v této oblasti působíme už velmi dlouhou dobu. Víte, z toho, co děláme, nevěre krev jako z revoluce. Chce to solidní, trpělivou práci, která trvá roky. Všechno si musíte vysedět. Díky tomu nás lidé v této oblasti znají a důvěřují nám. Velkou roli asi hraje i to, že nemáme řízení shora, vše je založeno na rozhodnutích na úrovni vesnice a nápady se rodí ve společných diskusích. To je možná to nejdůležitější.

Angažujete se také v rámci globálního hnutí typu Via Campesina (viz 7.G 3/2009)?

Bohužel ne. Ne že bychom nechtěli, jen prostě máme spoustu náročné práce v rámci Timbaktu Collective. Ale kdyby za mnou přišla třeba Medha Patkar, bojovnice proti stavbě přehrad na řece Narmada, a řekla: „Bablu, přijď mi pomoci,“ přijedu.

Máte přehled, zda inspirujete i další komunity po světě?

Doufám, ale příliš to nesleduji. Nicméně

nikdy jsem nevěřil, že by šlo něco doslova napodobit. Podle mě se můžete inspirovat, ale udělat si to musí každý po svém. Nemůžete jinde vytvořit druhé Timbaktu. Proto ani nevěřím, že můžu komukoli radit, co má dělat. Můžu jen ukázat svou práci.

Hrozně mě rozčiluje, když přicházejí lidé, kteří nevědí nic o místě, kde žijí, a po hodině se ptají, proč tohle nedělám takto nebo takto. Říkám jim, zůstaňte aspoň pár týdnů či měsíců, a až to tu trochu poznáte, pak se o tom pobavme. Samozřejmě při tom zůstávám velmi slušný, poslouchám je, ale uvnitř mě to nesmírně rozčiluje. I když poslední dobou bývám spíše smutný.

a nebudeme dělat všechno. Pracujeme v malé oblasti a spíše se snažíme dělat věci intenzivně. Nechceme se pouštět do dalších oblastí a nemáme k tomu většinou ani znalosti. Pracujeme tak, že jeden člověk si vždycky něco vezme na starost a pak to po něm převezme někdo další. Třeba Mary začala pracovat se ženami a jejich družstva postupně dosáhla nezávislosti. Ale i tak se často stane, že lidé, kteří po nás práci převzali, odejdou a začnou něco svého. Takže to stejně visí hlavně na mně a Mary. Po nějaké době už to začíná být únavné. Proto jsme se rozhodli, že nové projekty nezačneme, dokud se neobjeví někdo, kdo by si je vzal na starost. A obávám se,

nás ženská družstva tlačila, abychom podpořili bioprodukci.

Nakolik je vaše ekonomika závislá na burácích a jejich ceně na světovém trhu?

Obrovsky. Na ceně burákových oříšků závisí téměř všechno, a to se právě snažíme změnit. Snažíme se, aby se o ceně rozhodovalo co nejlépe. Jednou z cest bylo obnovení produkce prosa. Dokonce jsme museli vyvinout i vlastní stroje, které z prosa loupou jáhly. Snad každý si v souvislosti s Indií představí rýži, ale málokdo ví, že ve skutečnosti je naší typickou plodinou právě proso. Je mnohem výživnější a dá se pěstovat ve větších nadmořských výškách. Rýže se pěstuje v nížinách a ty jsou jen na zhruba desetinu území.

Snažíte se své produkty prodat spíše lokálně, nebo je vyvážíte, třeba v rámci Fair Trade?

Lokální je velmi relativní koncept. V globálním kontextu by mohla být lokální třeba celá Indie. Snažíme se chápat pod tímto označením určitý bioregion — oblast, která má podobné půdní či klimatické podmínky. Chtěli bychom prodávat v okruhu 350 kilometrů, ale jsme v určité pasti. Zároveň totiž chceme, aby si zemědělci vydělali co nejvíce. V Indii totiž představují tu nejhůře placenou vrstvu, protože vláda a mocenské skupiny se vždy snažily srazit ceny potravin co nejnižší. A malí farmáři většinou komunikují s trhem jako jednotlivci, takže je může velmi snadno spolknout. V globalizovaném světě pro ně není místo.

V minulosti jsme se snažili rolníky před trhem chránit. Teď si však myslíme, že jediný způsob, jak přežít, je, když se sami začnou na trhu angažovat. Ale z pozice, kdy mají moc. Odtud vychází naše koncepce přechodu na zpracovatelská a odbytová družstva biozemědělců. Zde nastává rozpor: snažíme se, aby si rolník vydělal co nejvíce peněz, ale poslat Fair Trade třeba do Česka neodpovídá lokálnímu principu a má značný dopad na klima. Takže s tím máme ideologický problém, ale z pragmatického hlediska by to byla logická volba.

Připravil Vojtěch Pelikán.

foto: Barbora Milatová

Kvůli čemu?

Dříve jsem byl našťvaný a chtěl jsem dělat revoluci. Když se ale nad tím vztekem zamyslím, kořenem je beztak většinou spíše smutek. Ptám se sám sebe, proč se věci příliš nemění? Proč se lidé stále chytají do stejných pastí? A neznám na to odpověď.

Jste smutný kvůli situaci doma, nebo ve světě?

Vše, co děláme lokálního, je velmi ovlivněno globálním, takže to ani příliš nerozlišuji.

Nicméně se zdá, že kvalita života ve „vašich“ vesnicích se z ekonomického hlediska zlepšila. Odrázilo se to i na zdraví nebo třeba gramotnosti?

Nemůžeme zvládnout všechno. Od začátku jsme si říkali, že nebudeme velcí

že na vládu se příliš spoléhat nelze. Ta se v oblasti zdraví a vzdělání spíše zříká odpovědnosti. Přijde mi to v leccčem podobné jako u vás.

Na druhou stranu třeba pozitivní dopad ženských družstev je široký a týká se i zdraví. Zdravotní situace je však v Indii obecně velmi špatná, obzvláště pokud jde o kvalitu jídla. Problém je v dotovaných potravinách, které vláda dodává do speciálních obchodů pro chudé lidi. Účelem je hlavně pacifikovat obyvatele, ale má to velký vliv také na životosprávu a na to, co se pěstuje. Nyní se většina chudých živí jen nekvalitní rýží za dvě rupie na kilo. Lidem se kvůli tomu, že je tak levná, ani nevyplatí pěstovat vlastní potraviny. Třeba u nás, také kvůli tlaku vlády, masově přešli na monokultury buráku pěstovaných na prodej. A proto